

Kritika x polemika / Polemika x kritika

Polemika (ať už útočná nebo obranná) je nepochybně starého data, ale nesmí být zaměňována s kritikou, byť polemickou (a ne každá kritika musí nutně být polemického charakteru). Tak, jako předpokladem polemiky je reaktivita, je předpokladem kritiky reflexe. Kritikou a kritičností se polemice dostává hloubky: kritická polemika se zařezává nejen hlouběji, ale snad především citelněji, bolestněji do živého „masa“ (cizího i vlastního). Lze dokonce říci, že kritičnost bývá polemičností nejčastěji oslabována, i když se to na první pohled nezdá. Nejzávažnější okolností se však přece jenom zdá být spjatost kritiky s pojmovostí a s reflexí. Prae-reflexe či protoreflexe sice předchází vynálezu pojmů a pojmovosti, ale skutečná rozvinutá reflexe je umožněna teprve tam, kde myšlení je strukturováno pojmově. To zase souvisí s nezbytností odstupu: bez distance není kritičnost možná ani myslitelná. Protože však důsledná kritičnost vede ke kritické distanci i vůči všem nedokonalostem samotné kritiky a tedy i vůči jejímu nedostačujícímu odstupu, spočívá největší význam kritiky a kritičnosti v tom, jak člověku dovoluje rozvinout kritickou distanci vůči sobě samému. A to je přesně ten bod, kde kritičnost ustavuje meze polemičnosti a polemice: polemičnost vede nutně k plné soustředěnosti prováděného útoku na toho nebo na to, proti komu nebo čemu se útočí. Kritičnost naproti tomu ponechává vždycky část kritického ostří připravenou pro sebekritiku. České termíny pro řadu v lidském životě nejdůležitějších skutečností etymologicky souvisí s „pravou“ stranou, protože ta odedávna byla chápána jako „pravá“, tj. správná. Kritika a kritičnost je hluboce spjata s touto „pravostí“: kritika může, má a musí být „spravedlivá“. V polemice jde jen o vítězství toho, kdo bojuje, zatímco v kritice jde o vítězství „toho pravého“, tedy pravdy, spravedlnosti, práva ...

(Písek, 951230-1.)